

Muntis Auns

*Dr. hist., Latvijas Universitāte
LU Latvijas vēstures institūts*

Augusts Tentelis – vēsturnieks

20. gadsimta 20. un 30. gados viens no ievērojamākiem Latvijas Universitātes docētājiem bija profesors Augusts Tentelis – vēsturnieks, izglītības un valsts darbinieks.

1920. gada decembrī A. Tentelis atgriezās dzimtenē, sekojot aicinājumam darboties Latvijas Universitātes Filoloģijas un filozofijas fakultātē, kuras paspārnē tolaik tika sagatavoti vēsturnieki. Pārcelties uz Latviju jau agrāk lielā mērā kavēja sarežģījumi, lai dabūtu atļauju pārvest uz Rīgu ar vēstures, filozofijas un literatūras jautājumiem saistīto plašo bibliotēku. 1921. gadā A. Tenteli, ko tolaik vērtēja kā labāko viduslaiku vēstures speciālistu Latvijā, ievēlēja par Latvijas Universitātes profesoru. Viņš vairākkārt pildīja fakultātes dekāna (1927–1928, 1931–1933), Universitātes prorektora (1924–1925) un rektora (1925–1927, 1929–1931) pienākumus.

Īpašu vietu A. Tenteļa dzīvē ieņēma darbošanās Latvijas izglītības laukā, piedaloties skolotāju kongresos, sanāsmēs, uzstājoties par vēstures mācīšanas, vēstures mācību grāmatu u. c. jautājumiem. 1935. gadā viņu ievēlēja par Vēstures skolotāju biedrības goda biedru. 1928. gadā A. Tenteli iecēla par izglītības ministru. Šo amatu viņš atkārtoti ieņēma arī no 1935. līdz 1938. gadam. Daudz uzmanības tika pievērsts izglītības sistēmas pilnveidošanai, mācību programmu izstrādāšanai, rūpējoties par nacionālas, latviskas skolas izveidi. A. Tenteļa uzmanības lokā tāpat bija skolēnu veselības un higiēnas, ārpuskolas izglītības, skolu un skolotāju prestiža celšanas jautājumi. 1938. gadā, kad viņš atstāja ministra posteni, tika atzīmēts, ka “ar Augustu Tenteli aiziet no izglītības resora darbinieks, kas ne pirmo reizi ieņēmis šo posteni un katreiz savā resorā izdarījis radikālas pārgrozības, lai gan viņš atstāja vislabsirdīgākā profesora iespaidu. Pēdējā laikā viņš ir pārgrozījis latviešu vidusskolu programmas, pēc iespējas šķīstot viņas no visa negatīvā un liekā .. Viņa laikā .. godā celti abiturijas akti un skolnieki vispār .. Nākošos ministrus viņš nostādījis ne visai labās pozīcijās: ja visi gribēs tik daudz veikt kā prof. A. Tentelis, tad nepietiks vairs darba.”¹ 1936. gadā, kad tika nodibināts Latvijas vēstures institūts, A. Tentelis kļuva par tā direktoru un institūta izdotā “Latvijas Vēstures Institūta Žurnāla” redaktoru.

¹ Lapiņš, J. Izglītības ministru maiņa. *Sējējs*, 1938, 9: 980–981.

A. Tentelis ievēlēts par Upsalas, Tērbatas un Latvijas Universitātes vēstures zinātņu goda doktoru, kā arī Ungārijas Zinātņu akadēmijas locekli. Viņam piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis, Atzinības Krusts, Igaunijas, Francijas un Zviedrijas valsts apbalvojumi. Par nopelniem zinātnē 1940. gadā viņam piešķīra Tēvzemes balvu.

A. Tentelim izdevās izvairīties no izsūtīšanas 1941. gada represiju laikā. Viņa mūžs noslēdzās 1942. gada 19. janvārī. A. Tentelis apbedīts Meža kapos Rīgā.

Kā vēsturnieks A. Tentelis nebija izraudzījies par savu specialitāti ne Latvijas viduslaiku, ne tās vēlāko periodu vēsturi. Viņa joma bija Eiropas viduslaiku vēsture, Latvijas Universitātē viņš lasīja arī Romas vēstures un vēstures metodoloģijas kursu. Tomēr pēc atgriešanās Latvijā A. Tentelis pievērsās arī Latvijas vēstures avotu pētniecībai, sekoja citu vēsturnieku jaunākajiem atzinumiem. Drīz vien A. Tentelis kļuva par Latvijas vēstures lektoru Virsnieku kursos.² Vēl 1923. gadā Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas sēdē A. Tentelis gan paškritiski izteicās: “Atvainojos, ka es, nespeciālists, iedrošinos vērst jūsu uzmanību uz dažiem jautājumiem, kas darāms Latvijas vēsturē. Neesmu un negribu būt speciālists Latvijas vēsturē, jo jūtu, ka nebūšu diezgan objektīvs viņā strādājot, tāpēc arī neesmu viņu pētījis .., lai gan jāsaka, ka esmu ar dziļu interesi sekojis visam tam, kas pēdējos gados šai laukā darīts.”³

A. Tentelis dažos aspektos tomēr ir veicinājis Latvijas vēstures izpēti. Viņam pieder vairāk nekā 100 publikāciju,⁴ no kurām liela daļa gan ir Eiropas vēsturei veltīti enciklopēdiju šķirklī, runas dažādās sanāksmēs un radiofonā par vēstures uzdevumiem vai izglītību vispār, kā arī mācību grāmatu recenzijas, taču to vidū ir arī plašāki Latvijas vēstures apskati⁵ un dažām konkrētām vēstures tēmām veltīti darbi.⁶ Tomēr visnozīmīgākais, kaut arī zināmā mērā netiešs A. Tenteļa devums Latvijas vēstures pētniecībā saistāms ar viņa kā Latvijas Universitātes docētāja ieguldījumu, sagatavojot jaunās paaudzes profesionālus vēsturniekus, kuriem viņš nodeva savu pieredzi un zināšanas.

² Tentelis, A. *Latvijas vēsture : Lekcijas, lasītas virsnieku kursos 1926. g.* Rīga, 1926.

³ Latvijas vēsturnieku tuvākie uzdevumi. Grām.: Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krājums. Rīga, 1926, 18. laid., 38. lpp.

⁴ Līdz 1936. gadam iespiesto rakstu saraksts publicēts izdevumā “Veltījums izglītības ministram un profesoram Dr.h.c. Augustam Tentelim. 23.XI 1876–23.XI 1936” (Rīga, 1936, 8.–11. lpp.).

⁵ Latvieši ordeņa laikmetā. Grām.: *Latvieši*. Rīga, 1930, 1. d., 123.–139. lpp.; Latviešu brīvības tiesmes. Grām.: *Latvieši*. Rīga, 1932, 2. d., 107.–125. lpp.; Latviešu stāvoklis no 13. g.s. līdz poļu laiku beigām. Grām.: *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga, 1935, 2. sēj., 7.–20. lpp.; Latvju vēsture (līdz 19. g.s. beigām). Grām.: *Latviešu konversācijas vārdnīca*, 11. sēj., 22272.–22369. sl.

⁶ Rozina Lentilija *Curlandiae quaedam notabilia (1677–1680)*. [Ievads un tulkojums]. Grām.: *Latvijas Universitātes raksti*. Rīga, 1924, 11. sēj., 3.–73. lpp.; Latviešu cīņa par izglītību. *Sējējs*, 1936, 1: 3–8; Rīga un latvieši 13. gadsimtenā sākumā. *Senatne un Māksla*, 1936, 3: 37–43.

Atgriezoties pie A. Tenteļa publikācijām, mūs varētu interesēt jautājums, vai un kādā mērā A. Tenteļa Latvijas vēsturei veltītie darbi varētu būt noderīgi mūsdienu pētniekam vai skolotājam viņa darbā, ievērojot to, ka kopš 30. gadiem ievērojami attīstījušies un mainījušies gan zinātne, gan sabiedrība. Jāņem vērā, ka reiz aktuālais var kļūt par mazāk svarīgu un otrādi, rodas jauni jautājumi, uz kuriem sabiedrība vēlas rast atbildes, kādreizējās novitātes kļūst par vispārzināmu (vismaz šķietami) patiesību.

Kopumā A. Tenteļa mantojums, runājot tieši par Latvijas vēsturei veltītajiem darbiem, 21. gadsimta sākumā vairāk pieder Latvijas historiogrāfijas vēsturei. Piemēram, darbs “Latviešu stāvoklis no 13. g.s. līdz poļu laiku beigām” satur galvenokārt labi zināmu notikumu apskatu par krusta kariem Latvijā 13. gadsimtā, visai nedaudz skarot Livonijas laiku, Livonijas kara un dažus citus jautājumus līdz Polijas–Zviedrijas kara sākumam 1601. gadā. Līdzīgi varētu teikt par vairākām citām publikācijām, kurās skaidri saskatāms gan paša autora īpašo interešu loks, gan tā laika atsevišķu vēstures posmu izpētes stāvoklis. Zīmīgi, ka salīdzinoši plašajā rakstā “Latvju vēsture” Latviešu konversācijas vārdnīcā, kur A. Tentelis ir autors laikmeta apskatam līdz 19. gadsimta beigām, gandrīz trešo daļu apjoma viņš veltījis 13. gadsimta cīņām, visai konspektīvi aprakstot Livonijas laiku un jau samērīgāk – vēlākos gadsimtus. Diezgan daudz vēlējas A. Tentelis veltījis latviešu tiesiskajam stāvoklim. Šāda nostāja labi saprotama, ievērojot gan 13. gadsimta notikumu īpašo nozīmi Latvijas turpmākajā vēsturē, gan to, ka līdz tam vēstures literatūrā bija dominējis vācu pētnieku viedoklis. A. Tentelis gan nebija novators, sniedzot 13. un turpmāko gadsimtu vēsturi sevis kā latvieša skatījumā, – daudz lielāki nopelni te pieder, piemēram, A. Švābem.

Līdztekus 13. gadsimta notikumiem A. Tentelis lielāku uzmanību pievērsis arī zviedru laikiem Vidzemē, par ko publicēti trīs raksti: “Gustavs Ādolfs kā Vidzemes kārtotājs”⁷, “Gustavs Ādolfs”⁸ un vispārējs zviedru laiku apskats izdevuma “Zviedru laikmets Latvijā” ievadā.⁹ Visumā A. Tentelis aizstāv “labo” zviedru laiku pozīciju, bilstot, ka vācu autori pret šī posma vēsturi bijuši pārāk kritiski, ņemot vērā zviedru valdības vēlmi ierobežot vācu muižniecības varu. A. Tentelis secina, ka 17. gadsimta laikā Vidzemes zemnieku stāvoklis “ļoti uzlabojies ir tiesiski, ir saimnieciski, ir garīgā ziņā”¹⁰ tomēr atzīst, ka Gustavs Ādolfs un viņa sekotāji, izdāļājot Vidzemē muižas saviem karavadoņiem un valstsvīriem, kuriem bija izdevīgi saglabāt agrāk iedibinājušos kārtību, veicināja dzimtbūšanas saglabāšanos,¹¹ bez tam “zviedru labiem nolūkiem ceļā stāvēja vēl karaļu pašu dotie solījumi [muižniecībai – M. A.] un šāda vai tāda

⁷ *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*, 1931, 2: 113–119.

⁸ Turpat, 1932, 2: 209–215.

⁹ Tentelis, A. Ievadam. Grām.: *Zviedru laikmets Latvijā*. Rīga, 1934, 7.–14. lpp.

¹⁰ Turpat, 14. lpp.

¹¹ Latvju vēsture, 22323. sl.

veida privilēģiju apstiprinājumi, it īpaši zemes iekarošanas laikā”; tādējādi līdz 1680. gadam, kad Vidzemē sākās muižu redukcija, muižniecība bija sasniegusi savus ziedu laikus.¹²

Citu rakstu vidū paši izceļams A. Tenteļa pētījums “Latviešu Indriķa hronikas IV nodaļa”.¹³ Ja agrākos rakstos A. Tenteli vairāk iepazīstam kā lietpratīgu citu tā laika literatūrā sastopamo uzskatu un faktu apkopotāju, kas arī nav mazsvarīgi, tad minētais raksts nenoliedzami ir oriģināls pētījums, kurā skaidri parādās viņa kā avotu pētnieka profesionalitāte, un kas pelna ievērību arī mūsdienās.

Indriķa hronikas IV nodaļā vēstīts par bīskapa Alberta ierašanos Daugavas grīvā 1201. gadā ar 23 kuģu lielu floti un krustnešiem, par pilsētas vietas (Rīgas) ierādīšanu bīskapam un aizliegumu tirgotājiem apmeklēt zemgaļu ostu. A. Tentelis salīdzina dažādas vietas Indriķa hronikā, konfrontē tās ar citu avotu ziņām, norāda uz dažām neskaidribām hronikas tekstā (vācu flotē ir 23 kuģi, bet turpmākā darbībā iesaistīti tikai trīs, pie tam bīskapu uz Ikšķili un Salu pavada nelieli vācu spēki, u. tml.), uz problēmām, kas saistās ar jautājumu par Rīgas dibināšanu (pēc A. Tenteļa novērojumiem, citi avoti, izņemot Indriķa hroniku, neapstiprina faktu, ka Rīga būtu dibināta 1201. gadā). Pamācoša ir pati pieeja: rūpīga avotu teksta analīze, pretrunu vai apstiprinājuma konstatācija, vēl pētāmo jautājumu noteikšana. Līdzīga pieeja vērojama arī rakstā “Rīga un latvieši 13. gadsimta sākumā”,¹⁴ kas gan vairāk vērtējams kā problēmas pieteikums, nevis atrisinājums.

Vēstures notikumus un parādības A. Tentelis centies interpretēt no vietējo iedzīvotāju, t. i., latviešu interešu viedokļa, tai pašā laikā redzama viņa tieksme sniegt iespējami objektīvu notikumu vērtējumu un vairīties no pārsteidzīgiem, kategoriskiem secinājumiem. Tā, nedz pārāk slavīnot zviedru laikus, nedz arī kaut kādā veidā attaisnojot vācu agresiju Baltijā 13. gadsimtā, A. Tentelis mēģinājis salīdzināt zaudējumus (iedzīvotāju pakļaušanu, dzimtbūšanas nostiprināšanos u. c.) ar ieguvumiem no mazākā ļaunuma viedokļa (piemēram, latviešu izredzes saglabāties kā tautai gadījumā, ja 13. gadsimtā tie būtu nonākuši krievu kņazistu pakļautībā).¹⁵

Kaut arī A. Tentelis bija iemantojis autoritāti un pats strādāja un meklēja ar Latviju saistītus dokumentus Stokholmas, Vatikāna u. c. arhīvos, viņš tomēr nepretendēja ieņemt to vietu, kāda Latvijas vēstures pētniecībā ir, piemēram,

¹² Ievadam, 10.–11. lpp.

¹³ *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1939, 4: 483–504.

¹⁴ *Senatne un Māksla*, 1936, 3: 37–43 (satura rādītājā: “Senās Rīgas tirgotāji un amatnieki latvieši”; ar latviešiem A. Tentelis domājis latgaļus).

¹⁵ Vairāki A. Tenteļa spriedumi tomēr ir novecojuši, piemēram, uzskats, ka 13. gadsimtā Latvijā dzīvojošās tautas nebūtu varējušas apvienoties bez ārēju spēku iejaukšanās (*Latvijas vēsture . Lekcijas..*). Šajā vērtējumā A. Tentelis būtībā atkārtó domu, ko tālaika publikācijās pāuda A. Švābe.

A. Švābem, B. Brežgo, M. Stepermanim, A. Spekkem, E. Dunsdorfam un citiem. Tomēr ir kāda ar Latvijas vēstures pētniecību (un mācīšanu) cieši saistīta joma, kam A. Tentelis pievērsis visai daudz uzmanības. Tas ir jautājums par vēstures metodoloģiju, tās pētišanas principiem, interpretāciju.

Jau 1923. gadā A. Tentelis aicināja latviešu vēsturniekus atteikties no "diletantiski-romantiskā" rakstīšanas veida,¹⁶ kas pārvarams, rūpīgi vācot vēstures liecības (rakstītos avotus, arheoloģisko u.c. materiālu) un tās vispusīgi un objektīvi¹⁷ analizējot. Pētījumu pamatā jābūt avotu studijām. Interesanti, ka A. Tentelis mudināja krāt un glabāt arī jau salīdzinoši nesenu notikumu (1905. g., 1917. g.) liecības un veikt šo notikumu zinātnisku izvērtējumu – šāds ieteikums ņemams vērā arī mūsdienu situācijā, kad nereti rodas grūtības iegūt precīzu informāciju par pēdējo gadu desmitu norisēm. Vēl jo interesantāk ir lasīt A. Tenteļa domas par terminu "aizvēsture",¹⁸ par kura lietošanu diskusijas vēsturnieku vidū turpinās līdz šim brīdim. Saistībā ar vēstures avotu vākšanu atzīmējama A. Tenteļa darbība Pieminekļu valdē, bet, kļūstot par Latvijas vēstures institūta direktoru, viņš veicināja Latvijas vēstures avotu publicēšanu (tika izdota sērija "Latvijas vēstures avoti").

Taču būtiskākais, ko A. Tentelis vēlējās pateikt, ir aicinājums pētīt un vērtēt Latvijas vēsturi no nacionālām, t. i., latviešu tautas pozīcijām. Šo domu profesors paudis daudzos rakstos un runās.¹⁹ Īpaši atzīmējama 1936. gadā vēstures skolotājuursos teiktā runa "Patiesība un nacionālisms vēstures zinātnē un mācīšanā", kas drīz arī publicēta²⁰ un kuru var uzskatīt par A. Tenteļa uzskatu apkopojumu. Profesors piemin vēstures zināšanu sūtību – audzināt "mūsu tautā vairāk latviskas pašapziņas", dot "mūsu tautas lepnumam drošus pamatus", celt un stiprināt "mūsu tautas un tēvzemes mīlestību".²¹ Vēl pāris citātu no šīs runas: "Vēsture stiprina tautas garu, valsts drosmi"; "Mūsu mērķis ir nacionāla vēsture, mūsu tautas un mūsu Latvijas vēsture. Ne bezjūtīga, auksta, bezkrāsaina, bet karstas mīlestības pilna, pilna cēla lepnuma un varonības apziņas."

¹⁶ Latvijas vēsturnieku tuvākie uzdevumi, 38.–44. lpp.

¹⁷ "Mums nebūs senos uzskatus mērit ar 20. g.s. mērogiem, bet uzmeklēt tā laika mērogus un ar tiem mērit, pēc tiem tiesāt un sodīt." (Turpat, 44. lpp.). Šis A. Tenteļa izteikums ir diskutējams, taču, spriežot pēc konteksta, autors gribējis galvenokārt pievērst uzmanību pareizai dokumentu satura jeb vēstures norišu izpratnei.

¹⁸ "...nava taču robežas starp aizvēsturi un vēsturi" (Latvijas vēsturnieku tuvākie uzdevumi, 43. lpp.). A. Tentelis gan skaidri nepasaka, vai viņš akceptē šo terminu vai noraida, taču kā sinonīmu lieto arī vārdu "pirmvēsture".

¹⁹ Lielo pārvērtību un ideālisma ceļš. *Universitas*, 1937, 8: 181; Kas darīts un nodomāts Latvijas vēstures pētišanā. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1938, 4, 487–506; Pieci gadi. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1939, 2: 165–176; u.c.

²⁰ *Vēstures atziņas un tēlojumi*. Rīga, 1937, 7.–18. lpp.

²¹ Turpat, 7. lpp.

Raksta pamatdomu varētu izteikt vārdos “atāinot vēsturi *patiesības un nacionālisma* garā”. Šo viedokli, kas līdzīgi satopams arī citu autoru darbos, viegli iespējams pārprast un sagrozīt, taču 20.–30. gadu latviešu literatūrā frāzei “pētīt vēsturi nacionālisma garā” bija pavisam noteikta jēga, proti, pētīt vēsturi no nacionālā, no latviešu tautas viedokļa, pievērst galveno uzmanību tieši latviešu vēsturei, un tā bija dabiska reakcija pret agrākajām un arī tālaika vācu historiogrāfijā valdošajām tendencēm.

A. Tentelis tomēr apzinājās, ka patiesība un nacionālisms ir visai komplicēts savienojums, jo nav iespējams izvairīties no subjektīvisma; taču tas ir “cēls subjektīvisms, ne personīgs, šaurs, pašlabuma kārs, bet visas tautas subjektīvisms.”

“Vai vispārīgi ir sasniedzama objektivitāte vēstures pētīšanā un atziņā?”

“Pilnu objektivitāti nedod mums neviena atziņas teorija ..”

“.. vēsturnieks nekad nevar būt drošs, ka viņš sasniedzis īstenības atziņu bez kļūdām, bez subjektivitātes.”

“Bet kā tad būtu, ja pienāk klāt tautas subjektīvisms – nacionālisms? Vai ar to vēsture netop vēl subjektīvāka? .. Ja sastopas nacionālisms un savas tautas vēsture, tad subjektīvisma ļaunums nebūt nevairojas, to izpērk tautas eksistences paaugstinājums.”

Šķiet, rezumējums objektivitātes un vēstures nacionālā skatījuma savienojamībai meklējams vārdos: “Mūsu tauta, mūsu valsts ir tik cēli un lieli mērķi, ka, tos uzstādot sev par vadītājiem principiem, vēsturnieks nedarīs pāri ne patiesībai, ne dzīvam cilvēkam, ne arī citai tautai.”²²

Par dažiem A. Tenteļa izteikumiem, protams, var diskutēt, it īpaši atraujot citātus no pārējā konteksta, vai arī saskatīt tajos pārlietu jūsmu, tomēr jāņem vērā, ka daudzas publikācijas bija sagatavotas kā runas, kurās profesors vēlējās paust arī savas emocionālās izjūtas. Par viņa uzskatu nosvērtību *patiesības un nacionālisma* jautājumā liecina tas, ka 30. gadu 2. pusē, kad *nacionālais skatījums* ne viena vien autora darbos bija kļuvis pārmēru nacionāls, A. Tentelim bija jāaizrāda: “Vēl atjaunotā Latvijā mums jāpiedzīvo, ka senos latviešus iztaisa par kaut kādu lielisku izņēmuma tautu, vienīgo kultūras tautu Eiropā, vienīgo progresa nesēju, ceļa rādītāju, lielu un spēcīgāku par citām tautām.”²³ A. Tentelis turpina: “Būsim atturīgi. Lai mūsu patriotismā karstā sirds mūs nepavedina uz lieku tautas lielīšanu un slavināšanu. Mums jau tāpat ir vielas, faktu diezgan, kas var darīt mūs lepnus uz mūsu senčiem, uz viņu dižiem darbiem, uz viņu kultūru .. Mums nav jānokar galva, nav jādomā: tā ir bijusi vergu tauta. Viņa vienmēr, pat visdziļākā apspiestībā ir cienījama .. Un ja kādreiz rastos kāds tumšs punkts, lai

²² Turpat, 14. lpp.

²³ Turpat, 17. lpp.

tad mums nav grūti atzīties. Mūsu spēkus tikai stiprina pārvaramās grūtības un likstas.”²⁴

Sekojoš A. Tenteļa aicinājumam tiekties pēc objektivitātes, nebūtu jāpārspilē arī viņa kā latviešu vēstures pētniecības ideologa mantojuma nozīme. Arī šajā aspektā A. Tenteļa darbi no mūsdienu zināšanu un pieredzes viedokļa vairāk ir liecība par laiku, kad latviešu profesionālā vēstures pētniecība vēl tikai veidojās. Tomēr ne viens vien jautājums, par ko A. Tentelis rakstīja, ir joprojām aktuāls, iespējams, pat mūžīga diskusiju tēma, kuru risinot nebūtu lieki ieskatīties arī A. Tenteļa argumentos. Kā būtiskākais vēlreiz jāpiemin jautājums par nacionālā skatījuma un objektivitātes savienojamību. Tautas izglītība, tauta un valsts, tautas vienotība ir vēl daži temati, kurus apcerēja A. Tentelis. Būdam atzīta autoritāte un ieņemot atbildīgus amatus pēc 1934. gada valsts apvērsuma, A. Tentelis nevairījās paust arī savus politiskos uzskatus. Tomēr atzinīgie vārdi, ko A. Tentelis veltīja Kārlim Ulmanim un viņa īstenotajai politikai,²⁵ diez vai bija pieglaimošanās – drīzāk tie vērtējami kā ideālu sakritība latviskas Latvijas veidošanā.²⁶

²⁴ Turpat, 18. lpp.

²⁵ Sk., piem.: Tautas Vadoņa dzīve un personība. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*, 1937, 3: 325–334.

²⁶ Jāuzsver, ka A. Tenteļa nacionālajos uzskatos nav nedz agresivitātes, nedz nacionālā pārkuma idejas.

- N. Alberdinge Thijm (P. P. M.), - Tets over Marcus f. C. -us, senator, en zijne eene, voorafgegaan
 door den oorsprong der getten; Amsterdam 1817, 142. 2. opl. N. 1838 142.
- Badische (H. v.) dans Fleury, Brief. ordres relig. (1810) III, 1567-80.
- Bahr, Gesch. Röm. Hist. (1869-72) II, 546, 639-41; IV, 214-7, 242-4.
- Barbarani, Ugo, Ornamento Ital. med. evo (1884) 1-16.
- Baronius, Ann. (1878) 493, 7; 514, 1-2; 534, 2-12; 562, 5-23.
 cf. Pagi, Cril. (1689) 493, 3; 562, 4.
- Baudi di Visime (Carlo), dans Mem. accad. di Torino (1846), N. VIII, II, 149-212.
- Bellarmin-Latze, S. e. (1728) 203-4.
- Bessel (W.), Ueber „deklarationis propositi habitus“ beim C.-v., dans Verh. d. d. Ges.
 1862, 7, 6 39-43.
- Briant, Samuel 1860 I 1619-20.
- Buat [L. G.] du, Abhandl. von dem Leben des C.-s., dans Abh. Bayer. Ak. Wiss.
 (München, 1763) I, I, 74-86.
- Capelli (Ald.) I fonti della „Turchiologia“ hem. v. di C.-ro, dans Rendic. istit.
 Lombardo (1888), 8, XXXI.
- Cave, S. e. (1741) I, 501-2.
- ✶ Ceillier, H. a. e. (1748) XVI, 371-462 (2^e XI, 207-54)
- Cipolla (Carlo), voy. Jordanus.
- Copinger, Suppl. to Klein (1895), I, 4570-4; II, I, 1476, add.; II, 4671.
- Corssen (P.), Die Bibeln des C.-rus u. des Codex Amiatinus, dans Abh. protest.
Theol. 1883, IX, 619-
- Dahn, F. - Kön. d. germ. 1861 II, 264-72; - Naucke II, 275-81.
- Darling, Cyclop. bibl. (1854), 594-5. Dict. de
litt. scient. philos.
- Dupin, B. a. e. (1680) IV, 148.
- Durand, Victor, Quid scripsit de animo M. f. C. us; Tolosa. 1857. 41 p.
- du Verdier, Bibl. Franç. (1772) III, 173-5.
- Ebert, Gesch. Liter. Mittel (1874) I, 473-80. Trad. franç. 1883 I 529-27.
 - dans 3. ps. Th. III, 168-60; XVIII, 673.
- Engelmann, Abh. class. (1844), 223.

A. Tenteļa rokraksts, literatūras saraksta uzmetums grāmatai "Romas vēsture".
Rokraksts no privātkolekcijas.

Džordžs Vašingtons, ģimēni 22/II 1732 g. (1.)

Cēlis no diecēlīga augu ģimēni, kurai sākumi jau atrodam XV g.s. Tēlij Austrumos ģimēni
 vasaļi būvēti un izveidoti ģimēni cīņās ar mešņiņiem tautiem. XVI g.s. Vašingtons ģimēni savas
 vasaļi caros. Tāpat ģimēni ģimēni, no kurām vasaļi Amerikas vasaļi, bij Lorenss Vaš., Northampton
 pilsetas galva, kas Henri VIII. laikā ievērt reformāciju un dātā dāvatā zemes, muižas.
 Viena ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, kālab ģimēni, ka Sjuarths un vien-
 mī ^{elbīrami} ^{kie} kapi. Vašingtons aizotārs Čarls I. Vasaļi ģimēni, kas ģimēni Vaš-
 čūstas ģimēni. un ģimēni pat ģimēni uzturā. ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, kas
 ai ģimēni dūda Vašingtons 1667 g. ģimēni no ģimēni, ģimēni, ģimēni ģimēni
 un Brides - kuras upes, Potomaras pilsetas, Vestmāru ģimēni ģimēni. ģimēni
 apģimēni ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni no ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni.
 Sā ģimēni de la de la Augustins ģimēni 1694 g., ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni,
 kas ģimēni ģimēni ar ^{svām} ģimēni ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni ģimēni.
 ģimēni ģimēni ģimēni, no ģimēni ģimēni ģimēni de la ģimēni. ģimēni ģimēni ar
 ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni. Sā ģimēni ģimēni ģimēni.
 ģimēni, ģimēni un ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, kas ģimēni ģimēni
 ģimēni. Bet ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, lai ģimēni ģimēni ģimēni
 ģimēni, jo ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, kas ģimēni
 ģimēni un ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni. ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni
 un ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni. 1743 g. ģimēni ģimēni un
 ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni,
 kas ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni. Tā ģimēni ģimēni
 ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, kur ģimēni ģimēni ģimēni. ģimēni ģimēni ģimēni.
 ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni. To ģimēni ģimēni
 ģimēni, kas ģimēni ģimēni ģimēni, kas ģimēni ģimēni ģimēni un ģimēni ģimēni
 ģimēni ģimēni ģimēni. ģimēni ģimēni ģimēni, kur ģimēni ģimēni ģimēni.
 ģimēni ģimēni ģimēni, labo un ģimēni labo, ģimēni ģimēni ģimēni, lai ģimēni ģimēni.
 ģimēni ģimēni ģimēni. ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ar ģimēni
 ģimēni ģimēni ģimēni. ģimēni ģimēni ģimēni un ģimēni: "ģimēni ģimēni ģimēni"; kur
 ģimēni ģimēni, kas ģimēni ģimēni, kas ģimēni ģimēni un ģimēni, ka
 ģimēni ģimēni, ģimēni ģimēni, ģimēni ģimēni un ģimēni, ģimēni ģimēni ģimēni
 ģimēni ģimēni.
 ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni ģimēni, kas ģimēni ģimēni ģimēni.

A. Tentelja rokraksts, uzmetums "Džordžs Vašingtons".
 Rokraksts no privātkolekcijas.